

JAROHATLARNI TAHLIL QILISH VA BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI

Xushvaqtova Vazira

*Andijon davlat texnika instituti Mashinasozlik texnologiyasi fakulteti
Mehnat muhofazasi kafedrasida Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi
yoʻnalishi 4-bosqich talabasi*

Ataxanovich Abdurashid Abdurahmonov

*Andijon davlat texnika instituti Mashinasozlik texnologiyasi fakulteti
Mehnat muhofazasi kafedrasida professori*

Annotatsiya: Zamonaviy ishlab chiqarish jarayonlarida xavfsizlikni taʼminlash va jarohatlarning oldini olish uchun ilgʻor tahlil va baholash usullaridan foydalanish.

Kalit soʻzlar: Xavfsizlik, jarohatlanish, potensial xavf, texnologik operatsiya, nosozlik turlari, zamonaviy tahlil.

Kirish: Zamonaviy ishlab chiqarish jarayonlarida xavfsizlikni taʼminlash va jarohatlarning oldini olish uchun ilgʻor tahlil va baholash usullaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Xavf-xatarlarni oldindan aniqlash, ularning darajasini baholash va zarur profilaktik choralarini ishlab chiqish orqali ishlab chiqarish muhitidagi xavfsizlikni oshirish imkoniyati yaratiladi. Jarohatlarni tahlil qilishda qoʻllaniladigan asosiy zamonaviy usullardan biri bu xavf va operatsion tahlil metodidir. Ushbu metod ishlab chiqarish tizimlaridagi potensial xavf va nosozliklarni tizimli ravishda aniqlash, har bir jarayonni tahlil qilish va xavf darajasini baholashga qaratilgan. Xavf va operatsion tahlil metodi orqali har bir texnologik operatsiya batafsil koʻrib chiqiladi va uning xavf manbalari aniqlanadi.

Nosozlik holatlari va oqibatlarini tahlil qilish usuli ham zamonaviy xavf tahlili usullaridan biridir. Bu metod yordamida har bir tizim elementi uchun mumkin boʻlgan nosozlik turlari, ularning natijalari va ehtimolligi baholanadi. Nosozlik holatlari va oqibatlarini tahlil qilish risklarni ustuvorlik darajasiga koʻra saralash va ularni kamaytirish uchun aniq chora-tadbirlarni belgilash imkonini beradi. Nosozliklar daraxti tahlili usuli esa teskari tahlil usuliga asoslanadi. Baxtsiz hodisalar sabablarini mantiqiy daraxt shaklida tasvirlash va ularning zanjirli sabab-oqibat bogʻliqligini aniqlash orqali xavf omillarining ildiz sabablariga yetib borish imkonini beradi. Nosozliklar daraxti tahlili jarayonida muayyan hodisa sodir boʻlishining ehtimoli aniqlanadi va uni kamaytirish choralari ishlab chiqiladi. Statistik usullar ham xavf va jarohatlarni baholashda muhim rol oʻynaydi. Ishlab chiqarishdagi jarohatlar va baxtsiz hodisalar statistikasi asosida tahlil olib boriladi, tendensiyalar aniqlanadi va eng koʻp uchraydigan xavf omillariga qarshi profilaktik choralar ishlab chiqiladi. Statistik

ma'lumotlar asosida xavf intensivligi va jarohat sodir bo'lish ehtimoli hisoblab chiqiladi. Shuningdek, xavf matritsasi (Xavf matritsasi) kabi oddiy va samarali baholash vositalari ham keng qo'llaniladi. Xavf matritsasi xavf darajasini ehtimollik va oqibatlarining og'irligi asosida baholashga imkon beradi, bu esa profilaktik chora-tadbirlar ustuvorligini aniqlashda yordam beradi.

Asosiy qism: O'zbekiston Respublikasi mehnat muhofazasi amaliyotida ham zamonaviy tahlil usullarini qo'llash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi va "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonunda ishlab chiqarishdagi xavflarni baholash va ularni kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar ishlab chiqish talablari belgilangan. Jarohatlarni tahlil qilish va baholashda zamonaviy metodlar va yondashuvlardan foydalanish ishlab chiqarishdagi xavf-xatarlarni tizimli ravishda aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida ishlab chiqarish korxonalarida xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratishga va xodimlarning hayoti hamda sog'lig'ini himoya qilishga xizmat qiladi.

Xavf tahlili metodlari. Ishlab chiqarish jarayonida yuzaga keladigan xavf-xatarlarni aniqlash, baholash va ularni oldini olish uchun xavf tahlili metodlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Xavf tahlili metodlari korxonada xavfsizlikni oshirish, jarohatlar sonini kamaytirish va ishlab chiqarishning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Bugungi kunda ishlab chiqarish jarayonlarida keng qo'llaniladigan uchta asosiy xavf tahlili metodlari mavjud: xavf va operatsion tahlil, nosozlik holatlari va oqibatlarini tahlil qilish va nosozliklar daraxti tahlili.

Xavf va operatsion tahlil - bu metod ishlab chiqarish tizimining har bir bosqichini tizimli ravishda tahlil qilish va mavjud yoki potensial xavf omillarini aniqlash uchun mo'ljallangan. Xavf va operatsion tahlil metodi "nima bo'lsa" printsipi asosida quriladi, ya'ni har bir texnologik operatsiyada qanday nosozliklar sodir bo'lishi mumkinligi va ularning oqibatlari o'rganiladi. Bu metodda ishchi guruh tomonidan har bir jarayon bosqichi uchun savollar beriladi va mumkin bo'lgan nosozlik senariylari ishlab chiqiladi. Aniqlangan xavf omillari uchun profilaktik chora-tadbirlar ishlab chiqiladi.

Amaliy ko'rsatkichlar orqali baholash. Ish joylaridagi xavfsizlik holatini real baholashda faqatgina nazariy tahlil yoki umumiy statistik ma'lumotlarga tayanish yetarli emas. Haqiqiy holatni to'liq aks ettirish uchun amaliy ko'rsatkichlar orqali baholash usullari muhim ahamiyat kasb etadi. Amaliy ko'rsatkichlar — bu ishlab chiqarish jarayonlarida to'plangan aniq, o'lchamli va tahlil qilinadigan ma'lumotlardir. Ushbu ko'rsatkichlar orqali xavf darajasi, jarohatlar soni, ularning og'irlik darajasi va xavfsizlik bo'yicha ko'rilayotgan choralarning samaradorligi ob'yektiv ravishda baholanadi.

Amaliy ko'rsatkichlar real vaziyatni ochib berishi, ishchilarning xavfsizligini

oshirish va ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlashda asosiy vositalardan biri ekanini ko'rsatadi.

Natija: Ishlab chiqarish jarayonlarida xavfsizlikni ta'minlash uchun statistik tahlil va nazariy yondashuvlar yetarli emas. Haqiqiy natijalarni ko'rish, muammolarni aniqlash va ularni samarali hal etish uchun amaliy ko'rsatkichlarga asoslangan baholash muhimdir. Ushbu baholash uslubi xavfsizlik tizimini ilmiy asosda tashkil etish va doimiy ravishda takomillashtirib borish imkonini yaratadi. Natijada, nafaqat jarohatlar kamayadi, balki ishlab chiqarish samaradorligi, iqtisodiy barqarorlik va ishchilarning ijtimoiy himoyasi ham mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi // <http://www.Lex.uz>.
2. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 05.01.2018 y., 03/18/456/0512-son; 10.01.2018 y., 03/18/459/0536-son, 19.04.2018 y., 03/18/476/1087-son.
3. «Aholini ish bilan ta'minlash to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni (yangi tahriri) // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 05.01.2018 y., 03/18/456/0512-son, 24.07.2018 y., 03/18/486/1559-son, 17.10.2018 y., 03/18/501/2056-son.
4. O'zbekiston milliy enskilooprdiyasi. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 5-oktabrdagi
6. "Ayollarga qanday imtiyozlar berilgan", Xalq so'zi, 8.03.2020
7. <http://www.Lex.uz>.
8. «O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi huzuridagi Jamoat ishlari jamg'armasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida»gi qarori O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 40-son, 1059-modda.
9. <http://www.zarnews.com>
10. Abdurahmonov Q.X., Imomov V.A. „O'zbekistonda mehnat potensialidan samarali foydalanish va uni boshqarish.” -T.: —Akademiya, 2008. –B. 269.